

DIDAKTIK O‘YINLARDAN O‘QUV JARAYONIDA FOYDALANISH
USLUBIYOTI

Ahmadjonova Ma‘muraxon Ne‘matovna

Farg‘ona shahar kasb-hunar maktabi biologiya fani o‘qituvchisi,

Ashurova Oftobxon Xoshimovna

Farg‘ona shahar kasb-hunar maktabi ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi,

Saminova Muniraxon Hasanboy qizi

Farg‘ona shahar kasb-hunar maktabi ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi.

Annontatsiya: *Bugungi hayotimizda ta‘lim-tarbiya jarayonini texnologiyalashtirish davlat siyosati darajasiga ko‘tarilgan. Bugungi ta‘limning sifat darajasi davlatimizning kelgusi chorak asrdan keyingi holatini, jamiyatimizning ma‘naviy darajasini belgilab beradi.*

Ta‘limda jahonning ilg‘or tajribasidan foydalanish, ehtiyoj va zaruratga aylanmoqda. Biroq xorijiy davlatlarda qo‘l kelgan va samara bergan hamma uslublar ham bizda bir xilda natija ko‘rsatadi deya olmaymiz. Muhimi, jahonning ilg‘or va samarali ta‘lim tizimlaridagi pedagogik texnologiyalar va innovatsiyalarni milliy mentalitetimiz va o‘zligimizdan kelib chiqqan holda bizga mos va muqobil turlarini o‘zlashtirish hamda ta‘limga tadbiq qilishdir.

Kalit so‘zlar: *Didaktika, ta‘lim, pedagogika, innovatsiya, texnologiya.*

Didaktik o‘yinlarning asosiy turlari intellektual (aqliy), harakatli hamda aralash o‘yinlardan iborat. Bu o‘yinlar ishtirokchilarda aqliy, jismoniy, ahloqiy, psixologik, estetik, badiiy tadbirkorlik, mehnat va boshqa ko‘nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi. Ta‘lim tarbiya jarayonida asosan o‘quvchilarda ta‘lim olish motivlarini ularning turli yo‘nalishdagi qobiliyat va qiziqishlarini oshiradigan biror kasbga moyilliklarini ko‘rsatadigan didaktik o‘yinlardan foydalaniladi. Didaktik o‘yinlar nazariy, amaliy, jismoniy, ro‘lli, ishchanlik va boshqa yo‘nalishlar bo‘yicha turlarga ajratiladi. Hozirda kompyuter vositasidagi didaktik o‘yinlardan foydalaniladi va alohida o‘ringa ega bo‘lib bormoqda.

Umumiy o‘yinlar nazariyasiga ko‘ra mavjud barcha o‘yin turlarini tasniflashda ularni funksional mavzuli konstruktiv, didaktik, sport va harbiy o‘yinlarga ajratiladi. Bularning orasida didaktik o‘yinlar ta‘lim-tarbiya vazifalarini amalga oshirish imkoniyatini berishi bilan alohida o‘ringa ega. O‘yinlar maktabgacha yoshdagi bolalarning asosiy faoliyat shakllari hisoblanadi. Bu esa pedagog va psixolog olimlar tomonidan shu yosh davridagi o‘yinlarning ta‘limiy, tarbiyaviy ahamiyatini o‘rganish va yanada oshirish

bo'yicha tadqiqot olib borishiga asos bo'ldi. Natijada oldingi asrning 60-yillari boshida AQSH so'ngra boshqa G'arb mamlakatlarida ishchanlik o'yinlari qo'llanila boshlandi. Ishchanlik o'yinlari tadqiqotchilari bu usulni eng asosiy samarali va tejamli ta'lim metodlaridan iborat deb takidlaganlar. Didaktik o'yinning yana bir turi aqliy hujum usulini birinchi marta 1939-yilda A.F.Osborn qo'llagan. Bu usulni g'oyalari banki deb ham nomlagan. U muammolarni quyidagicha yechishga asoslanadi:

- muammoli vaziyat yaratish;
- g'oyalarni shakllantirish;
- eng yaxshi g'oyalarni tekshirish va baholash, tanlash.

“Ta'lim texnologiyasi” tushunchasi “ Ta'lim metodikasi” tushunchasiga nisbatan kengdir. Ta'lim metodi — o'quv jarayonining majmuaviy vazifalarini yechishga yo'naltirilgan o'qituvchi va o'quvchilarning birgalikdagi faoliyati usuli bo'lsa, ta'lim metodikasi esa muayyan o'quv predmetni o'qitishning ilmiy asoslangan metod, qoida va usullar tizimini ifodalaydi.

Ta'lim texnologiyasi — ta'lim maqsadiga erishish jarayonining umumiy mazmuni, ya'ni, avvaldan loyihalashtirilgan ta'lim jarayonini yaxlit tizim asosida, bosqichma-bosqich amalga oshirish, aniq maqsadga erishish yo'lida muayyan metod, usul va vositalar tizimini ishlab chiqish, ulardan samarali, unumli foydalanish hamda ta'lim jarayonini yuqori darajada boshqarishni ifodalaydi.

O'qituvchining samarali faoliyat ko'rsatishga undovchi darsning metodik ishlanmasidan farqli o'laroq, ta'lim texnologiyasi o'quvchilar faoliyatiga nisbatan yo'naltirilgan bo'lib, u o'quvchilarning shaxsiy hamda o'qituvchi bilan birgalikdagi faoliyatlarini inobatga olgan holda, o'quv materiallarini mustaqil o'zlashtirishlari uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishga xizmat qiladi. Pedagogik texnologiyaning markaziy muammosi — o'quvchi shaxsini rivojlantirish orqali ta'lim maqsadiga erishishni ta'minlashdan iborat.

“Ta'lim texnologiyasi” xususida yaratilgan adabiyotlarda ushbu tushunchaga berilgan ta'riflarga asoslangan holda biz ushbu tushunchani quyidagicha sharhlaymiz: pedagogik texnologiya muayyan loyiha asosida tashkil etiladigan, aniq maqsadga yo'naltirilgan hamda ushbu maqsadning natijalanishini kafolatlovchi pedagogik faoliyat jarayonining mazmunidir.

Pedagog olim V.P.Bespalko pedagogik tizimni pedagogik texnologiyaning asosi ekanligini e'tirof etgan holda uni quyidagi unsurlaridan iboratdir deya ta'kidlaydi:

- 1) o'quvchi;

- 2) ta'lim –tarbiyaning maqsadi;
- 3) ta'lim – tarbiya mazmuni;
- 4) o'quv jarayoni;
- 5) o'qituvchi yoki texnik vositalar;
- 6) ta'lim-tarbiyaning tashkiliy shakllari;

Demak, pedagogik texnologiya ta'lim-tarbiya faoliyatining yaxlit jarayoni to'g'risidagi fan ekanligini e'tirof etish lozim.

Ayniqsa, o'qitishga interfaol dars usullarini, “Kichik guruhlarda ishlash”,

«Breyn-ring» usullari qo'llanganda o'quvchilar o'qituvchi bilan birga teng faoliyat ko'rsatadilar. Agar o'quvchi o'z-o'zini o'qitsa, o'qituvchi o'quvchini yakka tartibda o'rgatsa, o'qituv materialining 90 foizini o'zlashtiradi. Darsda ta'limning interfaol usullaridan biri “Kichik guruhlarda ishlash” texnologiyasidan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Mazkur texnologiyani qo'llash usuli quyidagilardan iborat:

– faoliyat yo'nalishi aniqlanadi. Muammodan bir-biriga bog'liq bo'lgan masalalar belgilanadi;

– kerakli asos yaratiladi. O'quvchilar mazkur mavzu haqida ko'proq tushunchaga ega bo'lishlari kerak;

– guruhlar belgilanadi. O'quvchilar 7-8 kishidan iborat bo'lib guruhlarga bo'linadi;

– aniq ko'rsatma beriladi. Mustaqil ish, krossvord, test tuzish;

– boshlovchi o'quvchi oldindan tayinlanadi. O'tilgan mavzu yoki bo'lim bo'yicha mustaqil, o'z ustida ishlab, savollar tuzib keladi, krossvord, test javoblarini baholaydi;

– ekspert yoki yordamchi (assistent) o'quvchi tayinlanadi, ular o'yinni olib borishda yordam beradilar, javoblarni baholab, tahlil qilib beradilar;

– guruhlardan sardorlar saylanadi. Sardor - hushyor shaxs, o'z guruhi uchun o'yin qoidalarini buzmagani holda jon kuydiradi;

– o'qituvchi tomonidan esa jarayon qo'llab-quvvatlanib va yo'naltirilib turiladi. U o'yinni nazorat qilib turadi, o'yin yakunlangach, o'quvchilarning umumiy balini e'lon qiladi. So'ngra muhokama qilinadi;

– doskaga 3ta guruhga bo'lingan o'quvchilar familiyasi yozib qo'yiladi, dars maqsadi bo'yicha maksimal ballar ko'rsatilgan bo'ladi, reja bo'yicha to'plangan har bir ball o'quvchi familiyasi qarshisiga yozilib boriladi.

– O'qituvchi bilan o'quvchining o'zaro ta'siri natijasida o'quvchi ma'lum bilimlarni shunchaki o'zlashtirib, ya'ni o'rganib olishidan tashqari bir vaqtning o'zida bilim olish va xatti-harakatlar qilishning yangi tamoyili va metodini o'zlashtirib oladi va rivojlantirib boradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

I. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti asarlari

1. Mirziyoyev Sh. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. T.: 2017-yil.

2. Mirziyoyev Sh. “Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ‘ib qilish bo‘yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to‘g‘risida”gi Qarori. T.:2017-yil.

II. Normativ huquqiy hujjatlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni// “Barkamol avlod–O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori” kitobida.– T.:Sharq, 1997. – B.20-29.

2. O‘zbekiston Respublikasining “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”// “Barkamol avlod–O‘zbekiston taraqqiyotining poydevori” kitobida.– T.:Sharq,1997. –B.31

III. MAXSUS ADABIYOTLAR:

3. Azizxo‘jayeva N.N. O‘qituvchi tayyorlashning pedagogik texnologiyasi. – T.: TDPU, 2000. – 52b.

4. Golish L.V., Fayzullayeva D.M. Pedagogik texnologiyalarni loyihalashtirish va rejalashtirish. – T.: TDIU, 2010. – 149b.

5. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari (Xalq ta’limi xodimlari uchun qo‘ll.). – T.: O‘qituvchi, 2004. – 101b.

6. Tolipov O‘.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiya: nazariyava amaliyot. – T.: Fan, 2005. – 205b.

